

La nova divisió internacional del treball. Perspectives per a l'economia catalana

Alfred Pastor

Professor ordinari, IESE i CEIBS

El contingut d'aquesta introducció es pot resumir en tres frases. La primera és que l'evolució econòmica de les properes dècades estarà marcada per l'entrada de la Xina –i, en un grau menor, de l'Índia– en els corrents del comerç mundial; la segona, que l'anomenada *nova* divisió del treball no és nova, sinó que és la de sempre, i, la tercera i última, que les repercussions que tot això tindrà en l'economia catalana seran les mateixes que tindrà en l'economia espanyola o l'europea. La resta d'aquesta nota no fa sinó afegir alguns detalls a aquestes tres frases.

1

L'entrada de la Xina (i de l'Índia)

L'any 1950 la població europea representava el 21% del total mundial. El 2000 n'era només un 12% i en els propers quaranta-cinc anys, està previst que s'estabilitzi lleugerament per sota del 7%. La població de la Xina i la de l'Índia, sumades, representaran més del 50% del total. Això ja ens dóna una idea que, en

el llarg termini, el paper d'Europa en el món tendirà a ésser marginal. Més encara, aquesta meitat de la població mundial està deixant de produir per a ella mateixa: la Xina, sobretot, ha decidit imitar el model de desenvolupament que van seguir el Japó i Corea del Sud, i confiar al sector exportador la tasca, no només de fer créixer, sinó alhora de modernitzar la seva economia: aquesta és la gran innovació aportada per Deng Xiaoping, que el 1978 inicià la que tots anomenen avui “era de reformes i obertura” (*reform and opening-up period*).

Els efectes d'aquesta decisió ja s'han fet notar, tot donant cos al tòpic “la Xina canviarà el món”. En primer lloc, ha fet possible una dècada d'elevat creixement sense inflació al món occidental i, en especial, als Estats Units: un creixement sostingut al voltant del 5% hagués creat tensions de preus que haurien obligat a augmentar els tipus de interès, si no hagués estat per l'oferta de productes, sobretot de béns de consum, a preus estables o a la baixa, procedents de la Xina. Des de la crisi asiàtica del 1997 fins al 2002, l'índex de preus a la Xina manifesta una lleu tendèn-

cia descendent i això evita que l'augment de la inflació, en obligar a actuar els bancs centrals –sobretot la FED– faci avortar aquest últim cicle ascendent. D'altra banda, la necessitat de mantenir el creixement de l'economia xinesa, la importància del sector exterior per a garantir aquest creixement i els hàbits d'estalvi de la població xinesa fan possible que els consumidors americans puguin gastar molt més del que ingressen, ja que un dèficit comercial creixent és finançat sense dificultats pels estalviadors xinesos (i també els japonesos); en altres circumstàncies, un augment dels tipus d'interès necessaris per mantenir el finançament del dèficit extern hauria resultat, un cop més, en una interrupció del cicle ascendent a les economies occidentals. Per acabar, els moviments a l'alça dels preus d'algunes matèries primeres i, en particular, del petroli, s'expliquen –almenys en els seus inicis– pel brusc augment de les importacions xineses.

Això no és més que el començament, diem sovint. Es cert: la Xina és encara un país molt pobre i sap que l'obertura a l'exterior afavoreix el seu desenvolupament, quantitativament i també qualitativament; per tant, podem esperar que la seva influència sobre la resta del món no s'aturarà aquí, sinó que s'estendrà. Tanmateix, no hauríem d'extrapol·lar linealment aquests últims vint-i-cinc anys per saber què passarà d'aquí vint anys més: la situació actual de l'economia xinesa és necessàriament transitòria, i el més normal –i també el més desitjable– és que una part creixent de la seva producció es dirigeixi al mercat domèstic: no oblidem que l'objectiu del comerç no són tant les exportacions com les importacions.

2

La divisió del treball

Aquesta entrada progressiva de la Xina en el comerç mundial segueix un patró ben conegut, ja que és idèntic al que va seguir l'economia espanyola en la seva integració a l'economia europea, després del 1960. Aquest procés d'integració beneficia la majoria: els consumidors de tot arreu; els qui, a la Xina,

produeixen béns que necessiten molta mà d'obra, i els qui, a Occident, produeixen béns que necessiten més capital, o més tecnologia, o una mà d'obra més qualificada. D'altra banda, perjudica els qui, a la Xina, produeixen béns que necessiten mà d'obra qualificada, o tecnologia, o capital, i els qui, a Occident, produeixen béns que necessiten mà d'obra poc qualificada.

Ja fa anys que, en previsió de l'entrada de la Xina a l'OMC, s'han dut a terme estimacions d'aquests beneficis: si es considera tot el món, en conjunt, l'impacte de l'entrada de la Xina en el comerç mundial –fins i tot considerant un període d'una dècada– és relativament petit, de l'ordre d'un 1% del producte mundial. La meitat d'aquest efecte es dona a la Xina, de manera que l'efecte sobre la resta del món és quasi imperceptible. Naturalment, aquest efecte no és homogeni: els perdedors es concentren en el Sud-est asiàtic; els guanyadors, entre els països industrials, i el més beneficiat és la mateixa Xina. Això es deriva, naturalment, de la composició de les exportacions de cada país: estudis fets entre el 200 i el 2001 ja preveien que les exportacions xineses dominarien el mercat mundial d'alguns productes (tèxtils i confecció, sobretot), tal com ha estat el cas. Els països més afectats han estat els del Sud-est asiàtic i alguns de l'Amèrica llatina, especialment Mèxic.

Els mitjans de comunicació occidentals no han reflectit fidelment aquest patró: en llegir els nostres diaris, semblaria que els únics perjudicats han estat els països occidentals, que han perdut centenars de milers de llocs de treball a causa de la competència xinesa. Les coses no han estat ben bé així: en primer lloc, és molt difícil saber quina part de la reducció d'ocupació en alguns sectors de les economies occidentals es deu a la competència xinesa. De fet, estimacions fetes per al cas del Japó i els Estats Units o de Mèxic i els Estats Units permeten suposar que, en general, els qui donen xifres molt elevades exageren. En segon lloc, la part més gran d'aquesta "competència xinesa" és, en realitat, competència d'empreses occidentals que fabriquen a la Xina per a exportar els productes als mercats occidentals.

La influència de la Xina en el patró mundial del comerç no serà passatgera –malgrat que, com hem dit abans, no és aconsellable basar-se en extrapolacions lineals– perquè la Xina es caracteritza per un gran excedent de mà d'obra al sector agrari. Encara avui, el 50% de l'ocupació és al sector primari, mentre que aquest sector només contribueix en un 15% al PIB del país; hi ha, doncs, una pressió constant de mà d'obra que vol deixar el món rural per instal·lar-se al sector modern de l'economia, i això permet esperar que els salaris triguin a pujar i que, per tant, l'avantatge comparatiu de la Xina en productes de molta mà d'obra persisteixi durant molt de temps. És convenient prendre nota, però, del fet que, des del 2004, es registren tensions a l'alça dels salaris –fins i tot de la mà d'obra poc qualificada– en les zones costaneres del país, i no hi ha, de moment, cap base per a suposar que aquest avantatge comparatiu s'estendrà a productes de més contingut tecnològic.

3

Repercussions

Com ja hem dit, amb la integració de l'economia xinesa, l'economia europea no es troba entre els grans perdedors. Naturalment, però, Europa no és econòmicament homogènia, i tampoc no ho és Espanya. Ja hem vist, des de l'any 2004, com han

reaccionat alguns sectors davant la invasió dels productes xinesos: des d'actes de violència aïllats, fins a les negociacions i renegociacions de les clàusules del conveni amb l'OMC per part tant dels Estats Units com de la Comissió Europea. Tanmateix, Europa, en conjunt, presenta un balanç equilibrat amb la Xina; el que passa, doncs, és el que sol passar: els perdedors –reals o potencials– es queixen, mentre que els guanyadors no diuen res.

La integració de la Xina perjudicarà alguns sectors de la nostra economia, sobretot accelerant processos de reconversió cap a productes més avançats. De moment, l'efecte és menys important que no pas el que resulta de l'última ampliació de la Unió Europea, que ha fet entrar països que competeixen directament amb nosaltres en sectors de tant de pes com l'automoció.

Davant d'aquesta competència creixent, sembla que hi ha dues possibilitats: protegir el nostre mercat o bé competir en aquest mercat més gran que se'ns ofereix. L'experiència dels últims cinquanta anys no deixa gaire lloc al dubte: la primera via és un carreró sense sortida. A més, ens està vedada pel fet de pertànyer a la Unió Europea, on la Comissió té competència exclusiva pel que fa al comerç. En aquest cas, l'única forma de fer valdre els nostres interessos és per mitjà de la negociació comunitària. Com més gran sigui el paraigua que ens dóna aixopluc, menys ens mullarem. Però hem d'assegurar-nos de tenir, almenys, una mà al mànec del paraigua.

